

ALEXANDER SCHMEMANN

O ISTORIE A BISERICII DE RĂSĂRIT

Traducere din limba engleză și prefață de
pr. Vasile Gavrilă

editura
Σοφία

București

Cuprins

<i>Cuvântul traducătorului</i>	5
Cuvânt înainte.....	11
1. Începutul Bisericii	15
2. Triumful creștinismului	90
3. Era Sinoadelor Ecumenice.....	151
4. Bizanțul	253
5. Evul întunecat.....	337
6. Ortodoxia rusă	362

1

Începutul Bisericii

Faptele Apostolilor

Cartea *Faptele Apostolilor* este piatra unghiulară a Istoriei Bisericești. Scrisă de Luca Evanghelistul, ca o continuare a Evangheliei sale, ne înfățișează primii ani ai Bisericii, primele evenimente din viața ei¹. Ea descrie prima comunitate creștină din Ierusalim și persecuțiile acesteia din partea autorităților iudaice, predica Apostolilor – și mai ales cea a Sfântului Apostol Pavel – și, în sfârșit, răspândirea creștinismului, de la Ierusalim la Roma. Adesea, valoarea istorică a acestei relatări a fost contestată; într-adevăr, la prima vedere, poate părea redusă în raport cu concepția modernă privind funcțiile și metodele istorice. Sunt multe „pagini înscrise” în *Faptele Apostolilor*, multe aspecte lăsate în tăcere. Uneori este mai mult un comentariu decât o simplă relatare de evenimente.

¹ De când referințele pronominale la adresa Bisericii în majoritatea limbilor, altele decât engleza, sunt, de regulă, feminine, s-a produs un compromis în această lucrare, cu Biserica definită ca „ea” în perioada ei de început, și ca „ea” – în forma neutră, folosită pentru obiecte și lucruri în limba engleză (*n. trad.*), începând cu dezvoltarea ei ca organism și cu instituționalizarea ei. Cf. *The Church and the Greco-Roman World*, pp. 25 și următoarele.

Însă, în lectura ei, trebuie să ne aducem aminte că, după cum conținutul Evangheliilor nu este exhaustiv în descrierea vieții lui Hristos, nici cartea *Faptele Apostolilor* nu a fost concepută să fie doar o cronologie istorică.

Această relatare, mai târziu o carte în corpusul *Noului Testament*, a fost scrisă în timpul în care Biserica, după ieșirea din prima etapă de dezvoltare a ei și fondarea în multe centre importante ale Imperiului Roman, era deja pe deplin conștientă de misiunea sa și începea să-și cristalizeze în scris primele ei experiențe. Sfântul Luca, mai mult decât ceilalți autori ai scrierilor din *Noul Testament*, a fost numit istoric, în sensul actual al cuvântului; totuși, el nu și-a concentrat atenția numai asupra aspectului istoric al relatării sau asupra istoriei în sine. Tema lui este Biserica, punctul culminant al *Noului Testament*, ca împlinire în lume – adică în societatea umană și în istorie – a lucrării lui Hristos, care s-a împlinit.

Subiectul cărții *Faptele Apostolilor* nu este simpla istorie a Bisericii, ci înfățișează natura ei esențială și modul lor¹ de viață, așa cum s-au derulat în primii lor ani de activitate. Cartea cuprinde, de asemenea, doctrina Bisericii, ilustrată cu fapte din viața ei; de aceea, include doar fapte care servesc acestei învățături și sunt vitale în înțelegerea acesteia. Toate generațiile de creștini ce au urmat, au interpretat această carte doctrinal, deoarece ei au văzut în comunitatea din Ierusalim, în predica Apostolilor, ca și în viața și învățăturile Sfântului Apostol Pavel, modelul care a determinat standardul vieții Bisericii pentru totdeauna și imboldul începutului care a stabilit bazele întregii istorii ce a urmat a Bisericii.

¹ Al Apostolilor (*n. trad.*).

Faptele Apostolilor își încep relatarea cu evenimente care, pentru un istoric, rămân undeva la limita istoriei Bisericii: Înălțarea și Cincizecimea. Însă, din perspectiva Sfântului Luca, Biserica se fundamentează tocmai pe aceste două evenimente; ele reprezintă ceea ce dă sens existenței Bisericii, a ceea ce urmează să fie înfățișat în capitolele următoare din *Fapte*.

Un mic grup de ucenici – pescari („oameni simpli, fără pregătire intelectuală”, așa cum descrie Sfântul Luca), femei, câteva rude și prieteni ai Învățătorului – în totalitate, „mica turmă” ce a rămas după Iisus din Nazaret. Ce este, oare, acel „ceva” care-i va face propovăduitori neînfricați și-i va călăuzi până la marginile lumii? Este tocmai Pogorârea Duhului Sfânt, transformarea minunată, după care tot ceea ce a făcut și a învățat Iisus va deveni propria lor forță. După aceea, El Însuși va lucra prin ucenicii Săi și-Și va face simțită prezența continuu, în ei, pe pământ.

Însă care este conținutul acestei mărturii? Înainte de a începe istoria propriu-zisă a Bisericii, ar trebui să ținem cont – în termeni foarte generali, bineînțeles – de faptul că Evanghelia sau „Vestea cea Bună” este baza vieții în Biserică și în propovăduirea creștină adresată lumii. În zilele misiunii Sale pe pământ, Iisus a proclamat Împărăția lui Dumnezeu pentru oameni. Iar sensul propovăduirii și al lucrării Sale a fost acesta: că venirea Sa reprezintă, în același timp, începutul acestei Împărății, că Fiul lui Dumnezeu a venit să descopere oamenilor Împărăția și să le-o dăruiască. Cu toate că au fost ruși de Dumnezeu prin păcat, au fost supuși diavolului și morții și și-au pierdut adevărata lor viață, prin credința în Hristos oamenii pot veni din nou la cunoașterea singurului Dumnezeu adevărat și a iubirii Sale pentru lu-

me; în comuniune cu El, ei pot moșteni viața cea nouă și veșnică pentru care au fost creați. Iisus a învățat că lumea nu primește Împărăția lui Dumnezeu, deoarece lumea „zace în rău” și a iubit întunericul mai mult decât lumina. De aceea, Fiul lui Dumnezeu nu a adus numai învățătura și cunoștința despre Împărăție, ci și mântuirea. El a biruit răul și păcatul care au stăpânit neamul omenesc.

Prin întreaga Sa viață, El ne-a arătat modelul omului desăvârșit, adică omul supus desăvârșit lui Dumnezeu. Autoritatea și puterea prin care a iertat păcatele, a vindecat bolile și a înviat din morți au stat numai în această iubire și ascultare.

În propria-I persoană, El a descoperit Împărăția ca desăvârșită comuniune cu Dumnezeu, ca putere a iubirii jertfei pentru Dumnezeu și om. El a fost dat morții celei mai înjositoare și părăsit de toți; cu toate acestea, a rămas imaginea întrupată a renunțării la sine, a iubirii desăvârșite, a smereniei absolute. Prin această renunțare la sine, iubirea a triumfat asupra urii, și viața a biruit moartea, pentru că Dumnezeu L-a înviat din morți pe Hristos. Răul din lume și forțele dezintegrării care o guvernau s-au dovedit neputincioase și, într-un singur Om, au fost biruite. Într-un Om, Împărăția lui Dumnezeu – a iubirii, a bunătății și a vieții veșnice – a străpuns regatul păcatului și al morții.

Hristos nu a câștigat această victorie pentru El Însuși, ci pentru oameni – pentru a-i salva pe toți și a-i duce în acea Împărăție în care i-a adus la existență¹.

¹ În pilda talanților, cei ce au lucrat voia lui Dumnezeu, la Judecată, vor fi chemați cu binecuvântarea: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii” (Matei 25, 34), ceea ce înseamnă că lumea însăși, Universul a fost întemeiat pe Împărăția lui Dumnezeu; cu atât mai mult, omul a fost adus la existență pe temelia acestei Împărății (*n. trad.*).

me; în comuniune cu El, ei pot moșteni viața cea nouă și veșnică pentru care au fost creați. Iisus a învățat că lumea nu primește Împărăția lui Dumnezeu, deoarece lumea „zace în rău” și a iubit întunericul mai mult decât lumina. De aceea, Fiul lui Dumnezeu nu a adus numai învățătura și cunoștința despre Împărăție, ci și mântuirea. El a biruit răul și păcatul care au stăpânit neamul omenesc.

Prin întreaga Sa viață, El ne-a arătat modelul omului desăvârșit, adică omul supus desăvârșit lui Dumnezeu. Autoritatea și puterea prin care a iertat păcatele, a vindecat bolile și a înviat din morți au stat numai în această iubire și ascultare.

În propria-I persoană, El a descoperit Împărăția ca desăvârșită comuniune cu Dumnezeu, ca putere a iubirii jertfei pentru Dumnezeu și om. El a fost dat morții celei mai înjositoare și părăsit de toți; cu toate acestea, a rămas imaginea întrupată a renunțării la sine, a iubirii desăvârșite, a smereniei absolute. Prin această renunțare la sine, iubirea a triumfat asupra urii, și viața a biruit moartea, pentru că Dumnezeu L-a înviat din morți pe Hristos. Răul din lume și forțele dezintegrării care o guvernau s-au dovedit neputincioase și, într-un singur Om, au fost biruite. Într-un Om, Împărăția lui Dumnezeu – a iubirii, a bunătății și a vieții veșnice – a străpuns regatul păcatului și al morții.

Hristos nu a câștigat această victorie pentru El Însuși, ci pentru oameni – pentru a-i salva pe toți și a-i duce în acea Împărăție în care i-a adus la existență¹.

¹ În pilda talanților, cei ce au lucrat voia lui Dumnezeu, la Judecată, vor fi chemați cu binecuvântarea: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii” (Matei 25, 34), ceea ce înseamnă că lumea însăși, Universul a fost întemeiat pe Împărăția lui Dumnezeu; cu atât mai mult, omul a fost adus la existență pe temelia acestei Împărății (*n. trad.*).